

Bijlage 20 – Persoonsvorm

Persoonsvorm-onderwerp-gezegde: traditionele definitie

De *persoonsvorm* is de vorm van het werkwoord die persoon, getal en tijd aangeeft. Je vindt de persoonsvorm door:

- het onderwerp van persoon of getal te veranderen; het werkwoord dat ook verandert, is de persoonsvorm;
- de zin in een andere tijd te zetten, het werkwoord dat verandert, is de persoonsvorm;
- de zin vragend te maken, het werkwoord dat vooraan komt, is de persoonsvorm.

Het *onderwerp* is het zinsdeel dat in persoon en getal overeenkomt met de persoonsvorm. Je vindt het onderwerp door de persoonsvorm te veranderen; het zinsdeel dat ook verandert, is het onderwerp.

Het *gezegde* is de persoonsvorm plus voltooid deelwoord of onbepaalde wijs. Je vindt het gezegde door de persoonsvorm en alle andere werkwoorden in de zin bij elkaar te nemen.

Wanneer de gegeven uitleg en oefening niet het gewenste resultaat hebben, leidt het steeds maar weer herhalen bij veel leerlingen tot demotivatie. Een alternatieve benadering die aansluit bij het begrip dat leerlingen van taal hebben, kan een oplossing bieden. Onderstaand voorbeeld betreft de uitleg van werkwoorden en onderwerp.

Persoonsvorm-onderwerp-gezegde: alternatieve benadering

Stap een

- Leg de leerlingen een aantal zinnen voor, bijvoorbeeld:
  - Ze hebben voor de eerste keer een uitwedstrijd verloren.
  - De hele dag belden zijn ouders vergeefs naar het vakantieoord.
- Vraag de leerlingen wat er gebeurd is. Leerlingen zullen ‘verloren’ en ‘bellen’ als kern van hun antwoord geven.
- Laat leerlingen zelf zinnen maken waarin zij aangeven wat zij/anderen/dieren doen/gedaan hebben. Vraag welk woord de kern aangeeft van wat is gebeurd.
- Introduceer van daaruit het begrip werkwoord als een woord dat ‘werkt’, dat aangeeft wat allerlei woorden met elkaar te maken hebben.
- Geef leerlingen woorden en vraag ze daar zinnen mee te maken:
  - Een vogel, in de boom, een nest.
  - De schoolreis, de leerlingen, volgende maand, naar Parijs.

Bij deze oefening ervaren leerlingen dat werkwoorden nodig zijn om uit te drukken wat verschillende woorden met elkaar te maken hebben; dat je met werkwoorden zinnen kunt maken.

Stap twee

- Geef leerlingen een aantal werkwoorden, bijvoorbeeld: lachen, lopen, bellen, geven.
- Vraag de leerlingen deze werkwoorden uit te beelden. Voor lachen en lopen zullen de leerlingen alleen zichzelf nodig hebben. Voor bellen en geven zullen ze een of meer medeleerlingen bij hun uitbeelding betrekken.
Zo ervaren ze dat er minstens één iemand of iets nodig is om de betekenis van een werkwoord uit te drukken, maar soms meer. Voorbeelden: lachen – ik lach; lopen – Sara loopt; bellen – Kevin belt Esther; geven – Achmed geeft Mirjam een boek.
- Besluit afhankelijk van het niveau om eerst alleen een serie werkwoorden te kiezen waarbij slechts één persoon/dier/ding noodzakelijk is om de betekenis ervan uit te drukken en daarna pas werkwoorden met twee en drie.
Op basis van dergelijk oefeningen ervaren leerlingen dat zij, omdat zij de betekenis van de werkwoorden kennen, al bij voorbaat weten dat er mensen, dieren of dingen met een werkwoord zijn verbonden. Bij andere woorden is dat niet zo.
- Geef de leerlingen opnieuw een aantal werkwoorden en laat ze daarbij aangeven wat minimaal nodig is voor de uitbeelding. Bijvoorbeeld: zitten – iemand zit; kopen – iemand koopt iets; vliegen – iets/iemand vliegt.

Bovenstaande schetst kort een aanpak, waarbij leerlingen gebruik leren maken van hun kennis van de betekenis van taal om tot benoeming van zinsdelen te komen. Voor de overige zinsdelen is een dergelijke aanpak ook mogelijk (zie bijvoorbeeld Van Calcar, 1992; 1994).